

Абсолютно істотно є сказати, що історичні переходи до цього привели до того, що українці за збереження своєї етнічної, мовної та культурної ідентичності боролися протягом століть і постійно перебували під загрозою асиміляції. Представлення історичного розвитку України було передумовою сучасної мовної ситуації та сучасної мовної політики /*Перспектива*/.

LITERATURVERZEICHNIS

1. *Adomeit, Hannes* Russland – Von der „euroatlantischen“ über die „nationalpatriotische“ Orientierung zum „europäisch-atlantischen“ Kurs. URL: http://www.km.bayern.de/blz/web/old_100111/adomeit.htm.
2. *Hausmann, Guido/ Kappeler, Andreas* Ukraine: Gegenwart und Geschichte eines neuen Staates. Nationen und Nationalitäten in Osteuropa.– Band 1.– Baden-Baden: Nomos, 1993. – 402 p.
3. *Himka, John-Paul* Religious Communities in Ukraine. In: Jordan, Peter/ Kappeler, Andreas/ Lukan, Walter et al. (Hrsg.): Ukraine. Geographie – Ethnische Struktur – Geschichte – Sprache und Literatur – Kultur – Politik – Bildung – Wirtschaft – Recht. – Wien/ Frankfurt am Main/ Berlin, 2001.– S. 241–258.
4. *Horbatsch, Anna-Halja* Die Ukraine im Spiegel ihrer Literatur: Dichtung als Überlebensweg eines Volkes: Beiträge. – Reichelsheim: Brodina-Verlag, 2002. – 155 S.
5. *Kappeler, Andreas / Kanneler Андреев* Kleine Geschichte der Ukraine. – München, 1994//Мала історія України/ Пер. з німецької. – Київ: К.І.С., 2007. – 264 с.
6. *Kappeler, Andreas* Die Ukraine zwischen Ost und West. Überlegungen eines Historikers. In: Besters-Dilger, Juliane/ Moser, Michael/ Simonek, Stefan (Hrsg.): Sprache und Literatur der Ukraine zwischen Ost und West. – Bern/ Berlin/ Bruxelles et al., 2000. – S. 9–15.
7. *Kappeler, Andreas/ Lukan, Walter* Ukraine: Geographie – Ethnische Struktur – Geschichte – Sprache und Literatur – Kultur – Politik – Bildung – Wirtschaft – Recht. Wien (Osthefte). – Frankfurt am Main/ Berlin: Peter Lang International Academic Publisher, 2001. – S. 241–258.
8. *Kappeler, Andreas* Der schwierige Weg zur Nation // Beiträge zur neueren Geschichte der Ukraine // Wiener Archiv für Geschichte des Slawentums und Osteuropas. – Bd.20. – Wien/ Köln/ Weimar: Böhlau, 2003.
9. *Mokienko, Valerij* Zur aktuellen Sprachsituation in der Ukraine. In: Panzer, Baldur (Hrsg.): Die sprachliche Situation in der Slavia zehn Jahre nach der Wende. – Frankfurt am Main/ Berlin/ Bern, 2000. – S. 85 – 115.
10. *Moser, Michael* Die Entwicklung der ukrainischen Schriftsprache. In: Jordan, Peter/ Kappeler, Andreas/ Lukan, Walter et al. (Hrsg.): Ukraine. Geographie – Ethnische Struktur – Geschichte – Sprache und Literatur – Kultur – Politik – Bildung – Wirtschaft – Recht. – Wien/ Frankfurt am Main/ Berlin, 2001.– S. 483–495.
11. *Огієнко Іван* (Митрополит Іларіон) Історія української літературної мови / Упоряд., авт. іст.-біогр. нарисів та приміт. М.С.Тимошик. – К.: Наша культура і наука, 2001. – 440 с.
12. *Schmidt, Carmen* (1994): Der Minderheitenschutz in der Russländischen Föderation, Ukraine und Republik Weißrussland. Dokumentation und Analyse. – Bonn: Kulturstiftung der Deutschen Vertriebenen, 1994. – 162 S.
13. *Schmidt, Carmen* (2005): Minderheitenschutz im östlichen Europa. Ukraine. Köln.URL:<http://www.uni-koeln.de/jurfak/>– Bericht 38. – 61 S., Bericht 41. – 60 S., Bericht 59.– 105 S.
14. *Vulpius, Ricarda* Nationalisierung der Religion. Russifizierungspolitik und ukrainische Nationsbildung 1860 – 1920. – Wiesbaden: Harrassowitz, 2005. – 475 S.

УДК 81'255.4:811.112.2:2

Білоус Н.В. (Київ)

ВІДТВОРЕННЯ ПРЕЦЕДЕНТНОСТІ ТА ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ В РІЗНОЖАНРОВИХ ТЕКСТАХ ТЕОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ (німецько-український напрям)

Розглядається відображення категорій прецедентності та інтертекстуальності в україномовних перекладах сучасних текстів популярно-теологічного та теоретико-теологічного дискурсів ФРН.

Ключові слова: прецедентність, прецедентні тексти, маркери прецедентності, інтертекстуальність, маркери інтертекстуальності, дискурсивна компетенція перекладача.

Рассматривается отображение категорий прецедентности и интертекстуальности в украиноязычных переводах современных текстов популярно-теологического и теоретико-теологического дискурсов ФРГ.

Ключевые слова: прецедентность, прецедентные тексты, маркеры прецедентности, интертекстуальность, маркеры интертекстуальности, дискурсивная компетенция переводчика.

The article deals with the issue of conveying the categories of precedentness and intertextuality in the Ukrainian translations of contemporary texts within the popular theological and theoretical theological discourse of Germany.

Key words: precedentness, precedent texts, markers of precedentness, intertextuality, markers of intertextuality, translator's discursive competence.

Постановка наукової проблеми та її значення. Актуальність пропонованої статті зумовлюється відсутністю системного аналізу відтворення прецедентності та інтертекстуальності в різножанрових текстах теологічного дискурсу для мовної пари «німецька-українська».

Мета дослідження полягає, по-перше, у визначенні мовних індикаторів категорій *прецедентності* та *інтертекстуальності*, притаманних теологічному дискурсу; по-друге, у вивченні шляхів їх відтворення мовою перекладу.

Об'єктом дослідження є німецькомовні теологічні тексти, які належать до популярно-теологічного та теоретико-теологічного дискурсу, а також їх переклади українською мовою.

Предмет вивчення складають особливості перекладацького відтворення категорій *прецедентності* та *інтертекстуальності*.

Матеріалами дослідження стали: а) популярно-теологічний текст Ансельма Грюна «Любити себе» і його переклад українською мовою Наталії Лозинської; б) теоретико-теологічний текст Міхаеля Кунцлера «Літургія Церкви» та його українськомовний переклад у авторстві монахині Софії.

Виклад основного матеріалу. Категорії прецедентності та інтертекстуальності неодноразово ставали об'єктом досліджень у межах різних напрямів гуманітарних наук: лінгвістичній прагматиці, лінгвістиці тексту, теорії дискурсу, літературознавстві, лінгвокультурології [6, с. 82–103; 13, с. 17–29].

У перекладознавстві категорія прецедентності традиційно становить ядро наукових розвідок, присвячених відтворенню реалій як елементів безеквівалентної лексики, а також мовних засобів з обмеженою перекладністю, суміжних із реаліями, а саме: власних назв, фразеологізмів, іншомовних вкраплень, звертань, скорочень, каламбурів, відхилень від літературної норми [4, с. 7].

Класичним визначенням для поняття «прецедентні тексти» вважають дефініцію Ю. Караулова, який розрізняє три групи згаданих текстів: 1) тексти, значущі для тієї чи іншої особистості у пізнавальному та емоційному відношенні; 2) тексти, що мають надособистісний характер, тобто широко відомі для конкретної особистості, її оточення, її попередників та сучасників; 3) тексти, звернення до яких відбувається постійно у дискурсі даної мовної особистості [7, с. 216]. На думку автора, основний спосіб існування і введення прецедентного тексту в дискурс мовної особистості (або у «тканину» іншого тексту) становлять натяки, відсилки, ознаки, що сигналізують звернення до прецедентного тексту в цілому або до його окремих фрагментів. На мовному рівні названі відсилки реалізуються за допомогою прецедентних імен, прецедентних понять, прецедентних заголовків, цитат, імен персонажів і імені автора твору [7, с. 217–218]. Ми цілком згодні з наведеною класифікацією складових частин поняття «прецедентність», утім, необхідно зазначити, що вони тісно переплетені з феноменом інтертекстуальності.

Відповідно до загальноприйнятого визначення, запропонованого теоретиком постструктуралізму Ю. Крістеву у 60-ті роки ХХ століття, під інтертекстуальністю розуміють загальну властивість текстів, яка виражається у сукупності зв'язків між ними, за допомогою яких тексти можуть у різний спосіб (явно або неявно) посилатись один на одного [14]. Класичними засобами таких інтертекстуальних посилань є цитати, вкраплення прямої та непрямой мови, а також алюзії. Як бачимо, у більшості випадків засоби, які маркують прецедентність та інтертекстуальність, збігаються. Тому з метою уточнення змісту понять пропонуємо розрізнити: а) маркери прецедентності (антропоніми – імена реальних історичних осіб, поняття, ситуації, предмети) та б) маркери інтертекстуальності (цитати, пряма і непряма мова, посилання на інші тексти у вигляді виносок і скорочень, назви текстів, імена авторів та персонажів).

Отже, з метою ілюстрації дискурсивно зумовлених проблем перекладу теологічного тексту, пов'язаних із його прецедентністю та інтертекстуальними відсилками, скористаємося фрагментами твору німецького богослова Ансельма Грюна під назвою «*Gut mit sich selbst umgehen*» та їх українськомовним перекладом у виконанні Н. Лозинської:

H1 *Das frühe Mönchtum liebte das Wort Jesu: «Das Himmelreich leidet Gewalt, und nur mit Gewalt reißt man es an sich» (Mt 11, 12). <> So mahnt Abbas Makarius: «So tut auch ihr, meine geliebten Kinder, ein wenig Gewalt, damit ihr die einzige Tugend erwerbt, denn es steht geschrieben: «Das Himmelreich gehört denen, die sich Gewalt antun» (Am 171, 3). Und Altvater Zacharias definiert das Mönchtum ebenfalls von diesem Wort Jesu her: «Soweit ich es verstehe, Vater, ist ein Mönch der, der sich in allem Gewalt antut» (Apo 243. [15, с. 8].*

У1 *Раннє чернецтво знаходило уподобання в словах Ісуса: «... Царство Небесне здобувається силою, і ті, що уживають силу, силоміць беруть його» (Мт. 11, 12). <> Авва Макарій закликає: «і ви чиніть так, мої улюблені діти, дріб'язок сили, щоб здобути єдину чесноту, бо так написано: «Царство Небесне належить тим, що прикладають зусилля відносно себе» (Ам. 117, 3). І патріарх Захарій дає визначення чернецтва саме з позиції згаданих вище Ісусових слів: «Наскільки мені дано розуміти, Отче, монахом є той, який у всьому чинить зусилля над собою» (Апо. 243) [5, с.5].*

Перш за все необхідно підкреслити, що згаданий фрагмент належить до текстів популярно-теологічного дискурсу, призначених для непрофесійної читацької аудиторії. Книга німецького богослова з психологічною освітою має на меті повернути віруючих на шлях милосердя до самого себе як прояву Божого милосердя. З погляду лінгвістичної прагматики даний приклад містить кілька мовних індикаторів категорій *прецедентності* та *інтертекстуальності*, притаманних теологічному дискурсу загалом.

Індикаторами прецедентності виступають антропоніми (власні імена) і назви посад: *Jesu, Abbas Makarius, Altvater Zacharias*. Для адекватного перекладу наведених прецедентних імен перекладач Н. Лозинська задіяла, на нашу думку, обидва види компетенцій: екзистенціальну та дискурсивну. По-перше, за допомогою екзистенціальної компетенції були реконструйовані імена реальних історичних особистостей, яких цитує автор тексту: *Ісус, Макарій, Захарій*. По-друге, шляхом дискурсивної компетенції перекладач встановила референційні зв'язки між цими особистостями і назвами їхніх посад, тобто статусними ролями в теологічному дискурсі. Так, термін *Abbas* належить до християнсько-богословської терміносистеми і перекладається у згаданому контексті як *авва*, хоча для даної лексеми існує інший еквівалент *аббат*.

За даними Православної енциклопедії, *авва* є давнім іменуванням (титолом) настоятеля католицького або православного монастиря, іноді так називали старших ченців. У другому значенні ця лексема становить

церковно-літературне іменування старців-подвижників (*Игу́м. Иннокентий (Павлов) Авва*. [12, с. 78–79]. Відповідно до статті у Великому тлумачному словнику сучасної української мови, *авва* позначає: 1) духовний титул у сирійських християн; 2) сирійську назву ігумена [1, с. 4].

Перекладач цілком правомірно застосував у даному випадку еквівалент *авва*, оскільки в оригіналі цитується Макарій Великий, християнський самітник, що жив у Єгипті у IV столітті нашої ери, був зарахований до лику преподобних і сьогодні шанується як Православною, так і Католицькою Церквами.

У фрагменті згадується також прецедентне ім'я і посада іншого учасника дискурсу – *Altvater Zacharias*. Іменник *Altvater* має кілька значень, серед яких *праотець*, *предок*, *родоначальник*, *patriarx*. З огляду на дискурсивний контекст твору, неважко знайти еквівалент для учасника теологічного дискурсу: *patriarx*. Утім, необхідно володіти солідною екзистенціальною компетенцією для того, щоб реконструювати особистість, позначувану антропонімом *Zacharias*, і таким чином перевірити адекватність перекладу терміна *Altvater*. Перекладач, очевидно, впоралась із цим завданням, оскільки, згідно з історичними даними Католицької енциклопедії, Захарій (рос. Захария) дійсно був одним із патріархів Єрусалима, який знаходився на посаді у період з 609 по 632 роки нашої ери [10].

До індикаторів *інтертекстуальності* у наведеному фрагменті належать цитати у лапках, пряма мова, а також відсилки на першоджерела у дужках: (*Mt 11, 12*), (*Am 171, 3*), (*Apo 243*). Саме такі відсилки-аббревіатури становлять труднощі для перекладу й потребують сформованої дискурсивної компетенції.

Перша відсилка є типовим посиланням на одне з чотирьох Євангелій Нового Заповіту, а саме – Євангеліє від Матвія (Матея). Згідно із переліком скорочень біблійних книг, наведених у німецькій онлайн-енциклопедії Вікіпедія, [3] *Matthäus* має стандартне скорочення *Mt*. Друга цифра у дужках відповідає розділу, а третя – номеру вірша. Перекладач коректно відтворює згадану аббревіатуру через її еквівалент українською мовою *Mt*.

Утім, посилання-аббревіатури *Am* та *Apo* з оригінального тексту не були відтворені мовою перекладу, а просто перенесені цитатним способом. Ми не погоджуємося з даним перекладацьким рішенням, оскільки в українській мові існують еквіваленти для скорочення названих біблійних книг. Можливо, перекладач не вважала відтворення оригінальних аббревіатур релевантним для тексту перекладу або не реконструювала першоджерела, на які посилався автор оригіналу. На нашу думку, в перекладі не було дотримано термінологічної послідовності, тобто в одному випадку аббревіатура перекладається (*Mt*), а в інших цитується без перекладу.

З нашого погляду, необхідно було б дотриматися термінологічної гомогенності й адекватно відтворити згадані аббревіатури. Так, скорочення *Am* реконструюється як *Книга пророка Амоса* (одна з канонічних книг Старого Заповіту) і має два еквіваленти: *Ам.*, або *Амос*. Аббревіатуру *Apo* можна розшифрувати як *Apostelgeschichte*, хоча в офіційному переліку німецькомовних скорочень вона має вигляд *Arg*. Термінологічний еквівалент для згаданого скорочення в українській мові становить *Дії*, тобто усічена назва книги «Діяння святих апостолів», П'ятої історичної книги Нового Заповіту.

Наведемо інший приклад із того самого джерела, який ілюструє викривлення категорії прецедентності оригіналу в перекладі:

H2 *Wer ja sagt zu seiner eigenen Passion, der kann das Leben auch genießen. Denn er muss nicht ständig in der Angst leben, Gott könne ihm alles wieder rauben. Das ist eine typisch heidnische Haltung, wie sie etwa im Ring des Polykrates zum Ausdruck kommt. Polykrates hat das Gefühl, dass er eigentlich nicht glücklich sein dürfe, dass nach dem Glück notwendigerweise das Unglück kommen müsse* [15, с. 39].

У2 *Хто каже «так» власному стражданню, той здатний і насолоджуватися життям. Він не приречений жити з постійною думкою, що Бог знову може від нього все відібрати. Це типово поганська позиція, як її приблизно і подають у колах Полікрата. Полікрат відчуває, що він, властиво, не має права бути щасливим, що після щасливих переживань обов'язково настане горе* [5, с. 32].

Названий фрагмент містить реалію-словосполучення *Ring des Polykrates*, яка стала мовним індикатором водночас для двох категорій теологічного дискурсу: прецедентності та інтертекстуальності. По-перше, антропонім *Polykrates* відсилає до реальної історичної особистості – царя Полікрата, управителя грецького острівного міста Самос у VI столітті до нашої ери. Отже, можна пересвідчитись, що антропонімічний компонент реалії позначає прецедентне ім'я. По-друге, саме словосполучення *Ring des Polykrates* є інтертекстуальною відсилкою до легенди про *Полікратів перстень*, первинне авторство якої належить Геродоту. У 1797 році Ф. Шиллер, взявши за основу античну легенду, створює переробку під такою самою назвою у формі балади, що згодом увійшла до скарбниці німецької класичної літератури й була перекладена багатьма мовами світу, у тому числі українською мовою у блискучому виконанні М. Лукаша [9].

Контекст найближчого оточення (попереднє і наступне речення) для мовного індикатора *Ring des Polykrates* підтверджує правильність референції до відомої легенди, оскільки відображає її повчальну суть: *ständig in der Angst leben, Gott könne ihm alles wieder rauben; Polykrates hat das Gefühl, dass er eigentlich nicht glücklich sein dürfe; nach dem Glück <kommt> das Unglück*.

Утім, перекладач інтерпретує прецедентну реалію *im Ring des Polykrates* очевидно, через буквальний переклад *у колах Полікрата*. Зважаючи на прецедентність легенди, важко погодитись із таким перекладацьким рішенням, що, на нашу думку, зумовлено недостатністю дискурсивної та екзистенціальної компетенції перекладача.

З нашого боку пропонуємо інший варіант перекладу з урахуванням категорій прецедентності та інтертекстуальності, типових для теологічного дискурсу: *Das ist eine typisch heidnische Haltung, wie sie etwa im Ring des Polykrates zum Ausdruck kommt – це типово язичницька позиція, що знаходить своє вираження, наприклад, у легенді про Полікратів перстень*.

Розглянемо категорії прецедентності та інтертекстуальності на матеріалі іншого жанру тексту, який належить до *теоретико-теологічного дискурсу*. З цією метою ми скористаємося фрагментом частини 1, пункту

1.2, підпункту 1.2.2 із монографії богослова Міхаеля Кунцлера «*Liturgie der Kirche*», присвяченої аналізу церковного богослужіння (літургії) в руслі його історичного розвитку та різних конфесійних традицій. Переклад наукового дослідження виконано монахиною Софією у 2001 році.

H3 *Eine für die Neuzeit typische kultische Sicht des Gottesdienstes war theologiegeschichtlich lange vorbereitet. Sie setzte sich schließlich im 19. Jahrhundert allgemein durch, fand Aufnahme in das Kirchenrecht von 1917 (c. 1256) und galt bis hinein in die Enzyklika „Mediator Dei“ Pius` XII. von 1947 fast exklusiv. <...> Dieses Verständnis ist die Grundlage für die „Definitionen“ von „Liturgie“ in c. 1256/1257 CIC/1917: Liturgie ist „öffentlicher Kult“, den die Kirche als öffentlichen Akt <...> in seinen äußeren Abläufen ordnet und für dessen Vollzug sie eigens beauftragte „Kultpersonen“ bestellt. <...> Doch auch nach der Enzyklika (1947) blieben römische Dokumente noch bei dieser Sicht; die bei Pius XII. unter dem Einfluß von Liturgischer Bewegung und Mysterienlehre ausgesagte Komplementarität von katabatisch-soterischer und anabatisch-latreutischer Dimension ist darin nicht mehr zum Zuge gekommen⁵ [16, с. 28].*

УЗ Типове для нового часу розуміння богослужіння було широко поширене в історії богослов'я, але загальне визнання воно здобуло тільки в XIX ст. У 1917 р. (кан. 1256) його ввели в церковне право, й таким чином воно домінувало аж до появи у 1947 р. енцикліки Пія XII *Mediator Dei*. <...> Таке розуміння – це основа для визначень літургії, поданих у кан. 1256-1257 CIC 1917: літургія – це «публічний культ», який Церква впорядковує у зовнішніх виявах як суспільний акт, <...> і для здійснення якого спеціально призначає «культових осіб». <...> Однак і після цього <енцикліки папи Пія XII *Mediator Dei*> у римських документах збереглося таке ж її розуміння; у них не відбився сформульований під впливом літургійного руху та вчення про таїнства принцип взаємодоповнення катабатично-сотеричного та анабатично-латретичного виміру⁵ [8, с. 24].

У наведеному фрагменті наявні кілька індикаторів інтертекстуальності, що на мовному рівні виражені через: а) аббревіатури і порядкові номери документів-першоджерел: *c. 1256/1257 CIC/1917*; (б) цитування ключових понять із документів-першоджерел у лапках: „*öffentlicher Kult*“, „*Kultpersonen*“; в) пряме згадування документа із вказанням його назви, автора, жанру та року створення: *die Enzyklika „Mediator Dei“ Pius` XII. von 1947*; г) назви вузькоспеціальних течій християнсько-богословської думки, які включають сукупність текстів теоретико-теологічного дискурсу, об'єднаних тематикою богослужіння: *Liturgische Bewegung und Mysterienlehre*; д) пряме посилання в тексті на джерело цитування за допомогою виноски⁽⁵⁾.

Зважаючи на дискурсивно зумовлені проблеми відтворення інтертекстуальності у тексті ТТД (у нашому прикладі наукової монографії на тему літургії), інтерес викликає переклад аббревіатур оригіналу. Так, перекладач цілком адекватно відтворює дискурсивне скорочення *c. (c. 1256)* за допомогою еквівалента мовою перекладу *кан. (кан. 1256)*, що означає *канон церковного права*. Утім, вже наступне скорочення *CIC (CIC/1917)* залишається у новотворі без перекладу, оскільки перекладач застосовує цитатне перенесення.

Ми вважаємо, що в даному випадку знову не було дотримано термінологічної гомогенності фахового теологічного тексту, оскільки аббревіатура *CIC* має еквівалент у мові перекладу. Виходячи з дискурсивного контексту, скорочення *CIC* традиційно розшифровується як *Кодекс канонічного права (лат. Codex iuris canonici)* в українському скороченні – *ККП*. Водночас необхідно підкреслити, що наведений номер *CIC/1917* вказує на рік функціонування (юридичної сили) документу. За даними Католицької енциклопедії, у 1917 році в галузі церковного права Католицької церкви функціонував інший документ під назвою *Корпус канонічного права (лат. Corpus iuris canonici)*, який передував більш пізньому Кодексу, включав декрет Граціана із папськими доповненнями як першу систематизацію канонічного права і залишався у силі з 1500 аж до 1918 року.

Тому, на нашу думку, при відтворенні даної аббревіатури можна було б застосувати її переклад і прагматичну адаптацію для уникнення плутанини між поняттями *Кодекс* та *Корпус канонічного права*. Наш варіант перекладу виглядає так: *Таке розуміння – це основа для визначень літургії, поданих у кан. 1256-1257 ККП (Корпусі канонічного права від 1917 р.)*

Отже, на підставі проаналізованих фрагментів можна зробити **висновок**, що прецедентність та інтертекстуальність є типовими категоріями текстів як популярно-теологічного, так і теоретико-теологічного дискурсів. Згадані категорії в залежності від типу теологічного дискурсу втілюють принципи *догматизму* і *наукової авторитетності*. Вони можуть реалізуватись у вигляді посилань на першоджерела сакральних, міфологічних, теологічних текстів (Євангелія, Апостольські послання, папські енцикліки, античні міфи), висловлення прецедентних особистостей-учасників теологічного дискурсу (авва Маркія, патріарх Захарій), наукові твори відомих богословів. Саме прецедентність та інтертекстуальний характер першотворів ПТД і ТТД становлять основні труднощі перекладу, зумовлені структурою теологічного дискурсу, які вимагають від перекладача сформованої *дискурсивної компетенції*.

Список літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. Бусел В. Т]. – К.; Ірпінь : Перун, 2009. – 1736 с.
2. Вільна онлайн-енциклопедія. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki>.
3. Вільна онлайн-енциклопедія. Вікіпедія Німеччини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://de.wikipedia.org>
4. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. – М. : Международные отношения, 1980. – 341 с.
5. Грюн Ансельм. Любити себе. – Львів : Монастир Монахів Студитського Уставу, Вид. відділ «СВІЧАДО», 2001. – 87 с.
6. Прецедентное имя и прецедентное высказывание как символы прецедентных феноменов / И. В. Захаренко, В. В. Красных, Д.Б. Гудков, Д. В. Багаева // Язык. Сознание. Коммуникация : сб. статей. – М., 1997. – Вып. 1. – С. 82–103.

7. Караулов Ю. В. Русский язык и языковая личность. – М.: Изд-во ЛКИ, 2010. – С. 216.
8. Кунцлер Міхаель. Літургія Церкви / Пер. з нім. монахині Софії. – Львів: Свічадо, 2001. – 616 с.
9. Лукаш М. Від Бокаччо до Аполлінера: Переклади М. Лукаша / Ред.-упоряд., авт. передм. «Високий шлях Миколи Лукаша» (С. 5-10) М. Н. Москаленко. – К.: Дніпро, 1990. – 510 с.
10. Онлайн-енциклопедія католиків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.newadvent.org/cathen
11. Онлайн-бібліотека ТНПУ імені Володимира Гнатюка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://catalog.library.tnpu.edu.ua>
12. Православная энциклопедия. Том I. – М.: Церковно-научный центр «Православная энциклопедия», 2000. – 752 с.
13. Супрун А. Е. Текстовые реминисценции как языковое явление / А. Е. Супрун // Вопросы языкознания. – 1995. – № 6. – С. 17–29.
14. Універсальна науково-популярна онлайн-енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.krugosvet.ru
15. Anselm Grün. Gut mit sich selbst umgehen. – Kevelaer: Verlagsgemeinschaft topos, 2011. – 104 S.
16. Michael Kunzler. Die Liturgie der Kirche. – Paderborn: Bonifatius, 1995. – 672 S.

УДК 801.8=133.1=03.161.2

Білас А.А. (Івано-Франківськ)

РОЗМОВНО-РЕГІСТРОВА ПОЛІФОНІЯ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ В ОРИГІНАЛІ ТА УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Розглядається проблематика розмовно-регістрової поліфонії французького художнього тексту на матеріалі оригіналу та українського перекладу роману Ж. Жене «Щоденник злодія». Проаналізовано функціонування різнорегістрової поліфонії на макро- та мікротекстовому рівнях досліджуваного роману. Встановлено можливі шляхи відтворення функціональної специфіки французьких різнорегістрових одиниць на лексемному та синтагматичному рівнях.

Ключові слова: переклад, функціонування, поліфонія, реєстр, розмовне мовлення, арготизми, просторіччя, адекватність.

В статті розглядається проблематика розмовно-регістрової поліфонії французького художественного тексту на матеріалі оригіналу та українського перекладу роману Ж. Жене «Дневник вора». Проаналізовано функціонування різнорегістрової поліфонії на макро- і мікротекстовому рівнях досліджуваного роману. Встановлено можливі способи передачі функціональної специфіки французьких різнорегістрових одиниць на лексемному та синтагматичному рівнях.

Ключевые слова: перевод, функционирование, полифония, реестр, разговорная речь, арготизмы, просторечие, адекватность.

The article deals with the problems of colloquial registers polyphony in the French fiction text on the material of the original and the Ukrainian translation of J. Genet's novel «The Thief's Journal». The functioning of multiregister polyphony at the macro- and microtext levels of the novel under study is analyzed. The possible ways of rendering the functional specificity of French multiregister units at the lexeme and syntagmatic levels are established.

Key words: translation, functioning, polyphony, register, colloquial speech, argot words, vernacular language, adequacy.

Поліфонія завоювала мову і протягом останніх двадцяти років стала предметом значної кількості лінгвістичних досліджень. Успіх мовної поліфонії пояснюється тим, що це поняття стосується безпосередньої інтуїції людини і проявляється, як на макротекстуальному, так і на мікротекстуальному рівнях висловлювання [12, с. 3–9].

Як відомо, поняття «поліфонія» вперше було введено у мовознавчу науку М. Бахтініним у ґрунтовній праці «Проблеми поезики Достоевського» [3]. На основі концепції російського дослідника термін «поліфонія» став об'єктом дослідження різних наук: літературознавства, лінгвістики, філософії. І перекладознавча наука не може залишитися осторонь зіставного вивчення поліфонічності тексту-джерела і тексту перекладу. Явище поліфонії розглядають у своїх працях мовознавці В. Виноградов [4], С. Амвросова [1], П. Колобаєв [6], С. Падучева [8] та ін.

Засоби вираження поліфонії у франкомовному просторі на дискурсному та художньо-текстовому рівнях досліджують Н. Журді [5], О. Соболев [9], Ж. Клеес [11] та Ш. Теркі [13]. І лише М. Коршунова торкається перекладознавчого аспекту текстової поліфонії [7]. Отже, проблематика відтворення розмовно-регістрової поліфонії французького художнього тексту недосліджена, а тому видається **актуальною** як у теоретичній площині перекладознавства, так і в перекладацькій практиці.

Таким чином, наше дослідження стосується перекладознавчого аналізу соціально маркованої мовленнєвої природи особистості в тексті, оскільки у центрі уваги перебуває проблема знижено мовного втілення голосу автора і персонажа в структурі художнього твору. Основою для нашої гіпотези є положення Л. Бабенко про те, що форми мовного втілення персонажів різноманітні, а вибір їх зумовлений як суб'єктивно, тобто творчим задумом автора, так і об'єктивно, а саме характером самого героя [2, с. 273].

Мета нашої наукової розвідки полягає у з'ясуванні функціональних особливостей розмовно-регістрової поліфонії французького художнього тексту та їх відтворення в українському перекладі.